

SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

ÖĞR. GÖR. MEHMET ÇİTEKÇİ

4. HAFTA

AHLAKİ DEĞERLER

Toplumun kendisinden beklenen fonksiyonları yerine getirebilmesi için onu oluşturan bireylerin bazı kuralları benimsemesi gerekmektedir. Bu kuralların bazıları bireyin başkalarıyla nasıl etkili iletişim kuracağını, başkalarıyla nasıl iyi geçineceğini, doğruları nasıl bulacağını, yanlışları nasıl ayırt edeceğini belirler. Etkin bir uyum, toplumca belirlenen bazı kuralların benimsenmesiyle birlikte geçerliliğini yitirmiş kuralların atılması, gerekli olanların yeniden geliştirilmesine katkıyı da kapsamaktadır. Ancak ahlak gelişimi, toplumun tüm değerlerine kayıtsız ve şartsız uymak değil, toplumsal uyum için değerler sistemi oluşturma sürecidir.

Değer, bir olayın insan için önemini belirten inançtır. Değerlerin meydana getirdiği ürün ise, değer yargılarını oluşturur. Değerler; toplumdan topluma, zamandan zamana değişim göstermeyen, genel ve evrensel bir yapıya sahiptir. Değer yargıları ise, değerler gibi evrensel bir yapıda değildir.

AHLAKİ DEĞERLER

Ahlaki Değerler, çevreden alınan genel ahlak, örf, adet ve geleneklerle ailelerin verdiği eğitime dayanan uygulamalardır. Örneğin; yapılan iyiliğin karşılığını vermek, sözünde durmak, büyüklere saygı göstermek ve hürmet etmek, dürüst olmak, sorumluluk sahibi olmak, geleneklere saygı duymak gibi.

Ahlaki değerler kişilerin kendilerine aittir. Ahlaki değerlerin kökeninde toplumsal ilişkiler ve etkileşimler bulunmaktadır. Ahlaki değerler insanların hayatlarına bireysel amaçlarının sağladıklarının ötesinde bir anlam ve yön verir.

Bireysel ve toplumsal ilişkilerin etik ilkeler temelinde gelişebilmesi için, toplumdaki tüm bireylerin ahlaki değerleri değer kaybına uğratacak davranışlardan kaçınmaya özen göstermesi gerekmektedir.

AHLAKİ DEĞERLER

Medeniyetlerin doğuşunda ve yükselişinde insanların sahip olduğu ahlaki değerler önemli rol oynamıştır. Bu ahlaki değerler arasında yüreklilik, yardımseverlik diğer insanlara ve yasalara saygılı olmak bulunur. Bu değerlerin başında ise 'hürriyet' gelmektedir. Medeniyeti kuran insan, doğası gereği hürdür, yani ahlaki bir varlıktır. Tarihi süreç içinde insanlar, bu temel varoluş özelliğini esas alarak, medeniyet kurabilmişlerdir. Bu temel ahlak ilkeye aykırı hareketlerin bulunduğu medeniyetler ise, zaman içinde varlıklarını kaybetmişlerdir.

Bir insandan ve eylemlerinden beklenen, etik kurallara uymasıdır. Çünkü topluluk içinde yaşayan insanın, bu kurallara uyması üstü kapalı bir sözleşme gereğidir. Bir toplumun üyesi olmanın ilk koşulu, var olan ahlaki çerçeveyi kabul etmektir. Bu ahlaki çerçeve yıllarca süren tartışmalar sonunda ve inanç sistemlerinin etkileriyle ortaya çıkar. Yasal düzenlemeler ise genellikle bu tartışmalardan sonra gerçekleşir.

AHLAKİ DEĞERLER

Toplumsal yaşam içerisinde; toplumun bütün üyelerine saygılı olmak, farklı kùltùrlere ve düşüncelere karşı hoşgörü, kişilerin eşitliğinin kabul edilmesi, kaynakların adil olarak dağıtılması gibi, kişilerin topluma, toplumun da kişilere karşı uyması gereken birtakım etik kurallar vardır.

AHLAKİ GELİŞİM SÜRECİ

Ahlak; bir toplumda iyi ya da kötü olarak kabul edilen davranışları belirleyen yazısız kurallar bütünüdür. Ahlak kelimesi Latince kökenli olup, insanın doğru ve yanlış, olumlu ve olumsuz, iyi ve kötü olarak nitelendirdiği davranışlarıyla ilgilidir. Bir toplumda düzenin sağlanabilmesi insanların belli kurallara uygun davranmasına bağlıdır. Bu kuralların bir kısmı ahlaki kurallardır. Gelenek, görenek, töre ve adetler ahlakın bir bölümünü oluştururlar. Ahlaki kuralları, değişen toplumsal koşullar karşısında daha esnektir ve daha kolay değişebilme özelliğine sahiptir. Ahlak; insanların birbirleriyle veya devletle olan ilişkilerinde kendilerinden yapmaları istenen davranışlarla toplum düzenini sağlayan bir kurallar ve normlar bütünüdür, yani toplumsal bir olgudur. Ahlak, kişi vicdanının belirli hareketleri doğru ve iyi olarak nitelendirilmesidir. Toplum içinde de ahlak; kişilerin benimsedikleri ve uymak zorunda bulundukları davranış biçimleri veya kurallar bütünüdür. Ahlak en iyi yaşama şeklinin ne olduğunu tespit etmeye çalışır.

AHLAKİ GELİŞİM SÜRECİ

Ahlakla benzerlik gösteren bilimlerden biri de Hukuktur. Hukuk; yazılı emir ve yasaklardır. Ahlak ise yazılı emredici özelliği olmayan, toplum tarafından genel kabul görmüş kurallar bütünüdür. Ahlaki değerlerden yoksun bir hukuk düşünölemeyeceği gibi, ahlaki değler ile çatışan bir hukuk da işlevsel olmaktan uzaktır. Ahlak, bir insan topluluğunun asgari düzeydeki ortak paydasını oluşturur ve her zaman toplum tarafından sahiplenilmesi gerekir. Ahlak herkesin onayını almış, uzlaşmış bir çerçevedir. Kimse kendini bu çerçevenin dışında tanımlamaya kalkamaz. Ahlak ve Hukuk kuralları arasındaki fark, ahlak kurallarının dağınık, örgütlenmemiş nitelik taşımasına karşılık, hukuk kurallarının toplu, örgütlenmiş ve sistemli olmasıdır. Ahlak ve hukuk kuralları arasında yaptırım farkı vardır. Ahlakın asıl yaptırımı ayıplama, kınama, dışlama ve bireyin vicdanı olmasına karşılık, hukukun devletin gücü ile uygulanan maddi zorlayıcı yaptırımları vardır.

AHLAKİ GELİŞİM SÜRECİ

Kohlberg'in geliştirdiği Bilişsel Ahlaki Gelişim Modeli, çocukluktan yetişkinliğe doğru olan bir süreci dikkate almaktadır. Bu model, üç bilişsel ahlaki gelişim düzeyi ortaya koymakta ve bu düzeyler de kendi aralarında, ikişer ara aşamayı içermektedir. Bu modele, bir kişinin etiksel görünüşü, içinde bulunduğu ahlaki aşamaya göre şekillenir ve bireyler, yaşam seyirleri boyunca en somut ve yüzeysel ahlak anlayışından, en soyut ve derin ahlak anlayışına doğru bir gelişme gösterirler. Her aşama kendinden bir önceki aşama gerçekleştikten sonra ortaya çıkar. Bu aşamalar bireylerde, kendi sosyo-kültürel çevrelerine bağlı olarak aşama farklılıkları görülebilir. Bu modelde yer alan düzeylerden; gelenek öncesi düzey, çoğunlukla 9 yaşın altındaki çocuklar ve suçlular ile bazı ergenlerin yer aldığı düzeydir. Geleneksel düzey ise, pek çok toplumdaki ergen ve yetişkinlerin birçoğunun bulunduğu düzeydir. Gelenek sonrası düzeye de, genellikle 20 – 25 yaşından sonra ve az sayıda yetişkin ulaşabilmektedir.

AHLAKİ GELİŞİM SÜRECİ

Kohlberg'in ahlaki gelişim evrelerine göre birey, üç düzey ve altı evreden geçerek ahlaki gelişime ulaşır;

GELENEK ÖNCESİ DÖNEM

- ✓ Bağımlı Evre
- ✓ Bireycilik ve çıkara dayalı alışveriş evresi

GELENEKSEL DÜZEY

- ✓ Karşılıklı kişiler arası beklentiler ve uyum evresi
- ✓ Sosyal Vicdan evresi
- ✓ Geçiş düzeyi

GELENEK ÖTESİ VE İLKELERE DAYALI DÜZEY

- ✓ Toplumsal anlaşma, yararlılık ve bireysel haklar evresi
- ✓ Evrensel ahlaki ilkeler evresi

AHLAKİ GELİŞİM SÜRECİ

Kohlberg'e göre ahlak, hak-haksılık, doğru-yanlış, iyi-kötü konularında bilinçli yargılama ve karar vermeyi ve bu karar doğrultusunda davranışta bulunmayı kapsayan bilişsel bir sistematik bir yapıdır. Bir başka ifadeyle, Kohlberg'e göre bilişsel bir yetenek olan ahlak, bireyin kendisinin belirlediği ve aynı zamanda evrensel ilkelerle örtüşebilecek düzeydeki ilkelere göre yargıda bulunması, kararlar alması ve bu doğrultuda da davranabilmesi yeteneğidir. Zihnin bir fonksiyonu olarak ahlak ve ahlaki yargılama yeteneği birbirini izleyen hiyerarşik basamaklardan geçerek evrensel adalet prensipleriyle uyumlu biçime ulaşarak tamamlanır. Basamaklar hiyerarşisinin sırası değişmez ve kültürler üstüdür. Bireyin gelişim sürecinde sırasıyla geçtiği basamakların her biri farklı felsefi yaklaşımlarla örtüşmektedir. Toplumsal şartlar, yargı yeteneğinin gelişmesini hızlandırabilir, yavaşlatabilir ya da durdurabilir ancak, gelişim sırasını değiştiremez. Basamakların kültürden bağımsız bilişsel yapılar olarak varlığı yapılan ampirik araştırmalarla kanıtlanmıştır.

DERS SONU

TEŞEKKÜR EDERİM.